

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"
מסכת בבא בתרא - דף קעה קעו

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

סיכום הדף

נושא היום: שכיב מרע. שעבוד נכסים מהתורה או לא. שעבוד הערב

אמר ר"ה שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו להקדש, **ואמר** שמנה אחד מנכסיו שייך לפלוני, **נאמן** ולא חוששים שמשקר חזקה אין אדם עושה קנוניא על הקדש. **שאל ר"נ** והרי בר ושמואל אמרו שאם אמר שכיב מרע לירשיו מנה מנכסיו שייך לפלוני, **נותנים רק כאשר אמר "תנו"**, ואם לא אמר "תנו" אין נותנים למרות שיש חזקה שאין אדם עושה קנוניא על בניו, **והסיבה** שאין נותנים כיון שלא אמר אלא מחמת עין הרע שיחשבו שאין בניו כ"כ עשירים, א"כ אף לגבי הקדש עשוי אדם להראות שאינו עשיר כ"כ כדי שאם יקום ממחלתו לא יוגדר כעשיר. **העמידה הנמ'** את דברי ר"ה באופן שהאדם שזיכה לו השכיב מרע מחזיק שטר. **ולא שייך להעמיד** את דברי ר"ה ושמואל בלא שטר משום שלדעתם מלוה ע"פ אינו גובה מן הירשנים או מלקוחות. **ביאר ר"נ** אף דבברי בר ושמואל מדובר שהיה שטר אולם השטר לא היה מקיים, אם אמר תנו הרי זה מקיים שטר. **אמר רבה** שכיב מרע אמר שיש לו מנה עבור פלוני, לאחר מיתתו אמרו היתומים פרענו, נאמנים. **אם אמר** "תנו מנה לפלוני" אינם נאמנים לומר פרענו. **תמנה הנמ'** השתמרים צריך לומר הפוך שאם אמר להם אביהם שיתנו, יתכן ונתנו. **אלא נאמר הדין כך**, אמר השכיב מרע מנה יש לי לפלוני, ואמרו היתומים שאמר להם אביהם שפרעו, **נאמנים** היות וחשב שיש לו חוב ונזכר שפרע. אולם אם אמר **תנו** מנה לפלוני, **אינם נאמנים** לומר שאמר להם אחר"כ שפרע, כיון שלא היה אומר בצורה ודאית "תנו".

הסתפק רבא אם הודה שכיב מרע לתי שתבעו האם צריך לומר "אתם עדי" כדי שלא יוכל לומר משטה הייתי בך, או לא. **ואין יש להסתפק** האם צריך לומר לעדים שיכתבו את הודאת החיוב או לא. **צדדי הספק** האם אדם עשוי לשטות בעת מיתתו או לא. **פסטי רבא** שאין אדם משטה בשעת מיתתו ודברי שכיב מרע ככתובים ומסורים דמו.

מלוה בשטר גובה אף מנכסים משועבדים, אך **במלוה ע"פ** גובה רק מנכסים בני חורין. **גובה חוב בכתב ידו** של הלווה גובה רק מנכסים בני חורין. **ערב** החתום על החוב לאחר חתימת העדים, יגבו ממנו רק מבני חורין. **שטר שהתם בו ערב** לאחר העדים הגיע לרבי ישמעאל **ואמר** שגובה רק מבני חורין. **אמר לו בן ננס** אף מבני חורין לא יגבה שאין כאן היתומים להתחייבות אלא רק הציל את הלווה מיד הנושה והמלווה כלל לא סמך על הערבות. **ערב שיש לו חוב** זה רק ערב שאמר הלווה ואני נותן לך שמחמת הערבות נתנו ללוה את הלוואה. **ואמר רבי ישמעאל** הרוצה להחכים שיעסוק בדיני ממונות שהם כמעין הנובע, **והרוצה** לעסוק בדיני ממונות ישמש את שמעון בן ננס.

נחלקו האם שיעבוד מהתורה או לא. **הדעות שסברו שעבוד מהתורה: עולא** אמר שבין מלוה ע"פ בין בשטר גובה מנכסים ממשועבדים מחמת ששיעבוד מהתורה, **ותקנת** חז"ל שלא יגבו ממשועבדים במלוה ע"פ מחמת הפסד לקוחות. **ובמלוה** בשטר שיש לו קול הם הזיקו לעצמם שלא ביררו. **עוד אמר עולא**, מדין תורה בעל חוב דינו בזיבורית, מבואר ששיעבוד מן התורה. **רוי"ח ור"ל** שאמרו מלוה ע"פ גובה מהירשנים ומלקוחות, מחמת ששעבוד מהתורה. **הדעות שסברו ששעבוד אינו מהתורה: רבה** שסבר שאינו גובה ממשועבדים לעולם, רק תקנת חז"ל שבמלוה בשטר יגבו ממשועבדים כדי שלא תנעול דלת בפני לוויין. **ולא תקנו** אף במלוה ע"פ, משום שאין לו קול ויהיה הפסד ללקוחות. **ומה שאמר רבה** לגבי פי שניים בחלק בכורה שנטל רק אם עבד קרקע שיש לו חלק חלק במבואר ששעבוד מהתורה, דין זה הוא לגבי מערבא והוא לא סבר כך. **ואין ושמואל** אמרו שאין גובה מלוה ע"פ מירשנים או מלקוחות כיון ששיעבוד אינו מהתורה.

מבואר בברייתא אדם שחפר בור ונפל עליו שור והרגו, פטור השור מסקילה ומחויב כופר. ואם מת השור יורשי בעל הבור חייבים לשלם דמי שור לגבעל שור. **מבואר** שחייב דמי השור המוגדר למלוה ע"פ גובים מן הירשנים. **רבי אריאל אלעא בשם רב**, שמדובר שעמד בדין קודם שמת, **וביאר רב אדא בר אבהו** שהכונה שהשור עשאו טריפה. **שאל ר"נ** הרי התנא למד בדין זה שהחופר מת מחמת שהשור קברו, א"כ אף עמד בדין. **מבאר הנמ'** שישבו ב"ד על שפת הבור. **אמר ר"ה** הלכה **מלוה ע"פ** גובה **מירשנים**, כדי שלא תנעול דלת בפני לוויין. ואינו גובה **מלקוחות** היות ואין קול להלוואה זו ותחשו להפסד לקוחות.

התבאר במשנה ששטר בכתב ידו גובה רק מבני חורין, **שאל רבה בר נתן את רוי"ח**, באופן שהוחזק כתב ידו בב"ד ויש עליו קיום האם זה סיבה שיגבו ממשועבדים. אמר לו שאף באופן זה גובה רק מבני חורין. **שאל רמי בר חמא**, למדנו במשנה בגיטין שיש ג' מינים פסולים מדמינן, שאם עברה על דברי חורין ונשאת חלוץ כשר, א. ג. **בכתב ידו** ואין עליו עדים. ב. יש עדים **אובן בו זמן**. ג. יש בו זמן ויש בו **עד אחד בלבד**. **לדעת ר"א**, עדי מסירה כרתי לכן נט שניתן בפני עדים כדת וכדין אף שאין עליו שום חתימה כבר לכתחילה, **ואם זה שטר חוב יוכל לבנות אף ממשועבדים**. וא"כ לדעת רוי"ח מדוע לא יגבו מירשנים או ממשועבדים בשטר שיש בו קיום של ב"ד על אף שאין בו חתימות. **מבאר הנמ'** דבברי ר"ה מדובר ששעבד עצמו משעת כתיבת השטר ולא מוגדר כשטר בכתב ידו, כיון שניתן על דעת העיד מסירה, **משא"כ דבברי רוי"ח** שזה שטר בכתב ידו רגיל או גובה ממשועבדים.

התבאר במשנה שערב החותם לאחר העדים אין בו התחייבות על משועבדים. שיטת רב, **שיש חילוק אף קודם חתימת העדים** אם כתוב **"פלוני ערב"** אין גובה ממשועבדים כיון שזה דבר חדש ואינו מוגדר לחלק מן השטר, אולם אם כתוב **"ופלוני ערב"** העדים חתומים אין על הערבות ויש שעבוד אף על משועבדים. **מסקנת הנמ'** שכן אף היא שיטת רוי"ח, **ממה שביאר רבי: שאלו על שאלת רבא**, עדים החתומים אף על שאלת שלום בשבט, חוששים שמא חתמו רק על שאלת השלום. **אולם** אם כתוב ב"י החיבור ושאלו בשלום פלוני" הרי זה כשר.

אמר רבה רב בר חנה בשם רוי"ח אמנם רבי ישמעאל קילס את בן ננס, **אולם** הלכה כדבריו של רבי ישמעאל שערב החתום אחר חתימת העדים כן השתעבד על בני חורין. **והסתפקה הנמ'** האם רבי ישמעאל מודה לבן ננס באופן שהמלווה חנק את הלווה והצילו בער, האם השתעבד על בני חורין או על הצילו ותו לא. **הביאה הנמ'** שאמר רבי יעקב בשם רוי"ח שחולק רבי ישמעאל אף בחנוק וסובר שמשמעבד. **והסתפקו** האם ההלכה כמותו אף בזה, **ואמר רבין בשם רוי"ח** שהלכה כרבי ישמעאל אף בחנוק.

אמר רב יוחנן בשם שמואל, אם הערב שבא להציל את הנוק **עשה קנין**, משמעבד. **ודקדוקו** שערב רגיל אינו צריך קנין על שעבודו. **מאידך ר"ז סבר**, שרק ערב הנושה ערב מחמת הבי"ד מתחייב אף בלא קנין, **אולם ערב רגיל** צריך קנין להתחייב. **ופוסקת הנמ'** שערב **בשעת מתן הלוואה** אינו צריך קנין, אולם אם מתחייב **לאחר הלוואה** צריך קנין כדי שישמעבד. **וערב של ב"ד** אינו צריך קנין משמעבד עצמו מחמת התנא שסמכו עליו הדיינים.

הדרן עלך פרק גזל פשוט והדרן עלך מסכת בבא בתרא.

עיונים על הדף

ניזקין - הרוצה להחכים

אמר רבי ישמעאל הרוצה להחכים שיעסוק בדיני ממונות שהם כמעין הנובע. רש"י ביאר בברכות (סג, ב) שהם דינים עמוקים. בחינוך (מצוה רלג) הביא את שורש דברי רבי ישמעאל בעניין לא לעשות עוול במשפט, אמרו (אבות ד, ז) באזהרת ענין זה, כל המונע עצמו מן הדין מונע ממנו איבה וגזל ושבעת שוא. וכל זה ללמדנו שהדבר צריך מיתון ויישוב הדעת הרבה כדי שלא יטעו בדין, כי הרבה דרכים יש בדינים, וחכם גדול צריך בדין, וכמו שאמרו זכרונם לברכה הרוצה להתחכם יעסוק בדיני ממונות.

המהר"ל בגור אריה (ויקרא כו, טו) מבאר שהענין והשורש במה שנקראים חכמי התורה בתורת "חכם" מחמת ההחכמה בהלכות ניזקין ובמשפטי התורה, והביא את דברי התורת כהנים שדרשו "אם בחוקתי תמאסו" מי ששונא את החכמים, בלשון "ואת משפטי תגעל נפשכם", לפי שהשונא את החכמים שונאם מפני שהוא שונא את החכמה, וזהו שאמר "ואת משפטי תגעל נפשכם", כי החכמים נקראים חכמים מפני שהם יודעים את החכמה, שהיא "משפט", כי כל משפט הוא דבר מושכל, ואינם חכמים בשביל שיוודעים את החקים. שהרי בחוק אין סבא שצריך לברר ולעמוד על הגיונה כי כך הוא החוק, והחכם לא מוגדר כחכם אלא על דבר שיכול לעמוד על הגיונו ובמשפט יש חכמה, לפי שהוא משפט אמת, וזה כוונת המשנה שאמרה מי שרוצה להחכים יעסוק בדיני ממונות, החכמה היא בענייני ממונות, וזהו "את משפטי תגעל נפשכם". ותגעל נפשכם" הוא יותר מן המאסה, כי הגעילה הוא שקץ בדבר עד שגועל ממנו, כל כך מרוחק ממנו, לפיכך מוקמין ליה בדבר שהוא יותר מרוחק, והיינו שהוא שונא את החכמים, שזה הרחקה יותר מן המאסה באחרים העושים. ואלו דברים הם זה יותר מזה שלא ישמע לעשות, ולא יעשה, ועוד יותר מזה שימאס באחר שהוא עושה, ויותר מזה שימאס החכמים רק בשביל שהם יודעים תורה, וזה יותר ממי שמואס באחרים העושים החמות.

אמנם המהר"ל במקום אחר בגור אריה (שמות טו, כה) מבאר שזה חלק אחד בתורה, ובכלל לימוד התורה וחיי ההלכה יש ג' חלקים. ובהקדמה לכל הנושא מבאר מהם המצוות שנצטוו עם ישראל במרה, ויש בשרשם כל אחד חלק מחלקי התורה והם על גבי שני דברים: **דמינן**, ונביא את דבריו כסדר.

אמרה התורה שהם על חק ומשפט ושם נסוהו, ואמרו שם ישראל נצטוו במרה בג' דברים: "שבת" "פרה אדומה" ו"דינין". מבאר הגור אריה, מדכתב "חק", ולא נקרא סתם "חק" רק פרה אדומה, שאין טעם למצוה. ודינין למד מדכתב "משפט". ושבת גם כן נקרא "חוק", כי חוק הוא זה שיועיל מלאכת האדם עד ששה ימים ויובים השביעי ינוח, ודבר שיש לו גבול, כמו ששת ימי המעשה ובוים השביעי שבת, נקרא זה "חוק", כמו כל לשון "חוק" שישם חוק למלאכת האדם שיועיל עד ששה ימים ולא יותר.

עפ"ז מיישב המהר"ל את קושיית הראשונים, שהרי רש"י הביא שנצטוו במרה ג' דברים, ואילו בפרשת ואתחנן הביא רש"י (דברים ה, טו) כי כיבוד אב ואם במרה נצטוו, אלא שרש"י לא בא לתקן רק הפסוק שאמרו "חוק ומשפט", ולכן פירש כי "חוק" זה פרה אדומה שודאי נקרא "חוק", והוסיף על זה שבת, אף על גב שלא מצאנו בפירוש אצל שבת "חוק", כיון דמצאנו כי שבת גם כן אפקד במרה, שהרי נאמר בעשרת דברות (דברים ה, יב) "כאשר צורך" בשבת, ולשון "חוק" יתפרש גם כן על שבת כדלעיל, לכך הוסיף אף שבת. ודינין, שהרי כתיב "משפט". אבל כבוד אב ואם לא נזכר בכתוב, ולכן לא פירש רש"י עמהם כבוד אב ואם. ועוד, כי לשון "חוק" נאמר על המצוה שאין טעם לה, אבל מצוה שטעם שלה נגלה לגמרי - אין שם "חוק" עליה, ולפיכך כבוד אב ואם שטעם המצוה מבואר - אין זה "חוק" כלל, אפילו אם לא נכתב בתורה האדם יודע מעצמו לכבד אביו ואמו. אבל שבת אם לא נתנה מפי יתברך לא היה יודע מעצמו, ולפיכך נקרא "חוק", דסוף צריך להאמין אל הטעם גם כן, ולפיכך נקרא "חוק" על האדם. וכדי שלא יקשה למה קרא השבת בלשון "חוק", כלל עם זה פרה אדומה שהיא חוק גמור, וזה נכון בודאי.

הוקשה למהר"ל, מדוע באמת לא נזכר כיבוד אב ואם בדברי רש"י על הציווי במרה, ויש לומר היינו שתירץ רש"י בלשון "שנתן להם מקצת מצות להתעסק", ורוצה לומר כאשר הלכו שלשת ימים בלא תורה, כמו שדרשו ז"ל ("ב"ק פב, א) על פסוק "וילכו שלשה ימים בלא מים", ואין להיות בלא תורה, לכך נתן להם אלו שלשה פרשיות לפי שהם הלכות גדולות מאוד.

כמו שידוע מהלכות שבת, כי יש לו הלכות רבות מאוד לשבת. ופרה אדומה אף על גב שאין לה הלכות רבות, הלכה אחת שלה "עמוק עמוק מי ימצאנו" (קהלת ז, כד). ודינין, הדינין של תורה יש בהם חכמה, כמו שאמרו חכמים "הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות", לפי שבקל משתנה הדין.

ושלשה דברים יש כאן, א. יש דבר שהוא עמוק מצד עצמו, כמו פרה אדומה. ב. יש דבר שהקושי בו מחמת ריבוי ההלכות והפרטים, כמו שאמרו בהלכות שבת. ג. ריבוי חילוקי דיני והלכות כפי הידוע בהלכות ממונות. ולהרגיל אותם ללמוד התורה, כי צריך הוא בתלמוד תורה להעמיק בה. ולפעמים לתת הבדל בין דבר לדבר כמו שהוא בדיני ממונות, שהדין משתנה בחלוק קטנו. וגם צריך ללמוד רבוי הלכות. ולא תמצא בכל מצות התורה דברים אלו רק בשלשה מצות, דהיינו פרה אדומה שהיא עמוקה, ושבת יש לה רבוי הלכתא, ודיני ממונות יש בו חילוקים הרבה.

הדרך היומית

בחודש שופר וכו' ועובר הקב"ה מכסא דין לכסא של רחמים. וכן יש מאמרי חז"ל על כל יו"ט ויו"ט.

מעתה, "סיום מסכת" - אביי אמר תיתי לי דכי חזינא צורבא מרבנן דשלים מסכתיה עבדינא יומא טובא לרבנן (שבת קיט, א). אביי אומר סיום מסכת דינו יום טוב!!!

מה המשמעות שזה יו"ט? למדנו עתה שביו"ט יש הגדרות ועניינים. יש שמחה מצד אחד, אך יש בו דין מצד שני. על מה דנים בסיום מסכת? אנו יודעים בפסח על התבואה וכו' מה דנים בסיום מסכת? ואם דנים על משהו, איך עוברים את הדין, איזה תקיעת שופר יש לנו כדי לזכות בדין של יו"ט של סיום מסכת.

בעת הסיום שהוא היו"ט, יש בו את ההארה האמיתית של אור התורה מהמסכת שנלמדה, אך באותה עת עולה הדין על הלומד, האם למד כפי הצורך, האם ימשיך ללמוד, איך יגע באותה מסכת איך המסכת הזאת תשפיע על המשך לימודו. וכבר אמרו חז"ל בסנהדרין היא עמלה לו במקום אחר, אדם משקיע בלימודו בדבר אחד, והתורה שלו עולה ומסייעת לו להמשיך לימודו במקומות אחרים.

איך זוכים, איזה מצווה יש לנו לקחת בידנו בעת הסיום. שמחה!!! שמחת לימוד התורה וקירבת אלוקים, זה המצווה. זה מוכיח על חשיבות הלומד את לימודו. וכך ע"י קובץ על די ירבה, יוסיף עוד דף ועוד דף מתוך שמחה, המסכת תועיל לו ותסייע לו להתמיד ולהמשיך בלימודו.

נמצא שכל סיום מסכת יש בו את השמחה ואת הדין ואת השמחה המסייעת לזכות בדין. אבל יש עוד הלכה בסיום, שאף מי שלא זכה לסיים את המסכת משתתף הוא בסעודת מצווה ואף לו זה כעין יו"ט. אך הוא שמחתו מהולה בעצב ובכי, היכן הייתי אני בעת הלומד למד את המסכת. מדוע אני לא סיימתי את המסכת, מדוע אין היו"ט נגרם מחמתי.

יתכן שאף לכל אדם ואדם שבאמת מסיים מסכת, והיו"ט נגרר בעבורו, אך יש חלק קטן שלמדו פחות בריכוז פחות בעיון, אף הוא מהול באותו עצב שלא זכה לגמור כדת וכדון.

"שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב" (תהלים קיט, קסב) ביאר הגר"א, תורה צריכים ללמוד כפי המציאה על שלל רב. המוצא שמח וטוב לב מתחיל הוא לאסוף את הזהב, היהלומים וכל האוצר הגדול עוד מטבעות זהב, עוד יהלומים. אבל מגיע רגע ה-מ-ש-ב-ב-!!! הוא שם ליבו שאף אם יאסוף ויאסוף הוא לא יגמור ישאר כאן הרבה יותר זהב ממה שהצליח לאסוף!!! אמת!!! התורה שאנו לומדים יש יותר הרבה שלא למדנו, אנו עמלים שמחים על מה שבידנו אבל אנו עצובים על החלקים שעדיין לא למדנו. שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב, שמחה אדירה של מציאת השלל, סידור פנסי לכל החיים. אך יש בכי ותוגה מדוע לא יותר. כך תורה - שמחה בלא סוף על מציאת השלל ואור הבוקע בסיום המסכת, אך יש תוגה ובכי על מי שעדיין לא סיים, ועל החלקים שאני עצמי לא זכיתי לסיים.

ואמר הנביא "וכל העם הריעו תרועה גדולה בהלל לד' על הוסד בית ד', ורבים מהכהנים והלוים וראשי האבות הזקנים אשר ראו את הבית הראשון ביסודו זה הבית בעיניהם בכים בקול גדול ורבים בתרועה בשמחה להרים קול. ואין העם מכירים קול תרועת השמחה לקול בכי העם כי העם מריעים תרועה גדולה והקול נשמע עד למרחוק". (הנביא עזרה פרק ג יא-ג)

עומדים בעת חנוכת הבית לבית שני, לאחר שבעים שנות גלות קם ונבנה בית שני ועתה עומד הוא בתפארתו, עושים חנוכת הבית. רוב הנמצאים הם אנשים השמחים בהוהו שבעולם שחם רואים את מקום השראת השכינה עומד על תילו. הם שמחים שמחת מצווה אמיתית על קיום ההלכה של בנין בית הבחירה, את הזכות להיות מחונכי מסתבר שהשתתפו בבנייתו וכו'. מנגד עומדים אנשים מבוגרים שגילם לפחות 80, שהם זוכרים את הבית הראשון. עברו כמה שבעים שנה, והבית הראשון עומד מול עיניהם. והם בוכים, הבית שמתה נבנה, אינו כבית הראשון אינו ברמתו הרחנית של הבית הראשון, והם בוכים. ואומר הנביא הם בוכים בקול גדול, ומנהג העם מריע תרועה גדולה וכו', אבל "ואין העם מכירים קול תרועת השמחה לקול בכי העם", הבכי נשמע יותר חזק!!!

הביאור, מעט אנשים ואולי מבוגרים - אבל הם בוכים באמת!!! הבית הראשון היה בית גדול יותר לאלוקי ישראל, אותו בית היה במעלה רוחנית גבוהה יותר, הם הצליחו להתגבר על השמחה המציאותית שהיו העם מריעים ושמחים. הם בכי כי הם ידעו את האמת, והבכי הזה הוא האור שיעזור להם להמשיך ולהחזיק באמת העתידית.

שאנו עומדים בסיום מסכת, השמחה העצומה של היו"ט כפי שלמדנו. אבל מהולים אנו את השמחה במעט עצב, עצב אמיתי וכנה! על מה שלא הספקנו. אבל זה מה שיעזור לנו להתקדם הלאה ולהגיע לעוד סיום על מסכת בבא בתרא, במחזור הבא של הדרך היומית!!! בעז"ה.

הדרן עלך מסכת בבא בתרא

מבואר בגמ' בשבת (קית, ב קיט, א) אביי אמר תיתי לי דכי חזינא צורבא מרבנן דשלים מסכתיה עבדינא יומא טובא לרבנן. ע"כ דברי הגמ'.

אביי מתפאר בזה שעשה סעודה לסיום מסכת ועוד למי? לתלמיד שסיים כפי שביאר רש"י שאביי היה ראש ישיבה וראה צורך גדול לעשות סעודת סיום מסכת. אולם יש לדקדק את דברי אביי שאמר "דשלים מסכתיה" ביאור המילה מסכתיה זה לא מסכת סתם אלא "מסכת שלו" לאחר שאדם סיים מסכת זה נעשה רכוש הפרטי והאישי.

וביאר המהרש"א והמהרש"ל, אף יחיד שסיים! שהרי בתלמידי אביי לא סיימו כולם, ככ"ז אביי עשה סעודה לכולם כי יש חיוב לשמוח באחד שסיים ורכש מסכת לעצמו.

אנו לומדי דף היומי שזוכים ללמוד ולסיים מסכת זו אחר זו, ובמיוחד בעת זאת של עמל ויגיעה במסכת בבא בתרא הידועה כארוכה שבמסכתות הש"ס, כמה ערך גדול ורב הוא - אביי מתפאר בסיום זה שעשה לתלמידיו, בודאי זכות גדולה היא לנו שזוכים אנו לדבוק בהקב"ה ע"י קנין נוסף בעוד מסכת.

אלא יבוא ואומר ויאמר: כן, אלו תלמידי אביי שבטח עמלו וירדו לעומק הפרטים הקטנים עד קצוין נבדק, לכן שמחו בדבר עליון זה. אולם אנו יהודים הלומדים דף ועוד דף אולי אין לנו בשמחה זו עד כדי כך כתלמידי אביי.

בודאי שלא נבא להוריד מערכם העליון של תלמידי אביי שאין לו מושג והערכה בהם. אולם רש"י למשך הדורות כתב לנו מילה אחת - בשבילנו - שנדע כמה ערכה של סיום מסכת אפילו רק דף ליום ואפילו רק לגרוס ולהבין ולא לרדת לפלפול בכל דף ודף. רש"י ב"ג דשלים מסכתיה (קית, ב) כתב "שגרסה" אביי עשה לו סעודה לא רק אחרי שגמר ללמוד בעיון! אלא אפי' על גרסה עשה לו משתה! לנו כתב את זה רש"י למשך הדורות - בא וראה כמה מעלה יש בללמוד מסכת ולסיימה. עד שזה נעשה רכושך הפרטי "מסכתיה" אמר אביי כל אחד שגומר מסכת זה שלו.

כתב הרמ"א (הל' ת"ת יו"ט סי' רמו) כשמסיים מסכתא מצווה לשמוח ולעשות סעודה ונקראת סעודת מצווה. ושם בגאון (סקעי') ציין לרשב"ם ב"ב קכא, ב ד"ה מניסן {צ"ל ד"ה ברכת הטוב}, ושם ברשב"ם כתב וז"ל ואותו היום שפסקו היו שמחים לפי שבאותו יום היו משלימין מצווה גדולה כזאת. וציין עוד הגאון לרמ"א או"ח סי' תרסט. וכתב שם הרמ"א ועושי בו סעודת משתה לגמרה של תורה וכתב המ"ב (שם סק"ו) לגמרה של תורה וה"ה לגמר מצווה ועו"ש במה שקרא תגר על אלו שמבטלין משמחת התורה. ושם בדרכי משה (האר"ך) הביא ממדרש שה"ש שעושי משתה ושמחה כמו שמצאנו בשלמה המלך ע"ה שעשה משתה ושמחה לעבדיו לאחר שלמד חכמה כמו שנאמר וכו' ויעל עולות ויעש שלמים ויעש משתה לכל עבדיו. וכן הביא באו"ח סי' שכ'.

למדנו מהנזכר שיום שבו מסיימים מצווה ובודאי מצות כגמרה של תורה הרי הוא יו"ט ועושי משתה ושמחה.

יום שמחה - יום טוב - ויום הדין

לאחר שהתבאר לעיל את הרוממות ואת השמחה בעת גומרה של תורה וסיום מסכת, שומה עלינו להתבונן במהותו של יו"ט זה והגדרתו הן לעבר והן לעתיד.

ונביא את דבריו של הגר"ש פינקוס צ"ל בנדפס משיחותיו. (נכתב ע"פ דבריו)

מבואר ברמב"ם הלכות שביית יו"ט (א, א) "ששת ימים האלו שאסרן הכתוב בעשיית מלאכה שהן ראשון ושביעי של פסח וראשון ושמיני של חג הסוכות וביום חג השבועות ובאחד לחדש השביעי הן הנקראים ימים טובים" עכ"ל.

מבואר ברמב"ם אלו הם הימים טובים וכן התורה, אלו הם הימים שיש בהם איסור עשיית מלאכה, יש בהם חיוב שמחה וכלל דיני יו"ט הידועים. עתה למדנו שיש יו"ט אף כאשר זוכים ומסיימים מסכת. באו נלמד את ההגדרה של יו"ט את המשתמע מכך, ונמשיך הלאה את הדברים ללימוד התורה הקדושה.

מבואר בגמ' ב"ה שכל יו"ט הוא יום דין, ב"ה יום שכל באי העולם נידונים בו, בחג נידונים על החיים בעצרת על פירות האילן וכו'. כל יו"ט הוא מצד אחד יום טוב - כפשוטו וכמשמעו - מצד שני יש בו "דין".

הביאור בדבר זה, כאשר העולם מאיר מחמת היום טוב, שהכל מאיר ומרומם רואים אף את הדברים הקטנים שאינם כ"כ טובים וצריך לדון עליהם. ובנוסף, הקב"ה החפץ בטובת הבריה רוצה להוריד שפע לעולם להוסיף ריבוי טוב, ודבר זה יכול להיות ע"י בדיקה מה צריך ומה נזקקים הברואים, וכאן בודקים את הזכויות שעשו בני האדם וכביכול מקבלים תגמול על פועלם (לא תגמול חלף העבודה, שהרי שכן מצווה בהאי עמלא ליכא, אלא עזרה וסיוע והארה שמיימית שנוכל להמשיך לעבודו).

א"כ למדנו שבכל יו"ט יש "חסד" ויש "דין" חסד עצם מציאות היו"ט וריבוי השמחה, ומצד שני יש "דין" כדי להמשיך להיטיב עם הבריה. אך הקב"ה ברוב חסדיו נתן לנו טובה גדולה עד מאוד, עזרה וסיוע לעבור את הדין, כל יו"ט שיש בו דין התייחד במצווה מסוימת הנוהגת באותו יו"ט וע"י קיום המצווה הראויה נוכל לזכות. בראש השנה אמרו חז"ל הקב"ה יושב על כסא דין וכו', ואמרו לפני מלכות וכו' תקעו